

SEVALLA KYRKA

Sevalla Prästgård 2:1, Västerås kommun, Västmanlands län

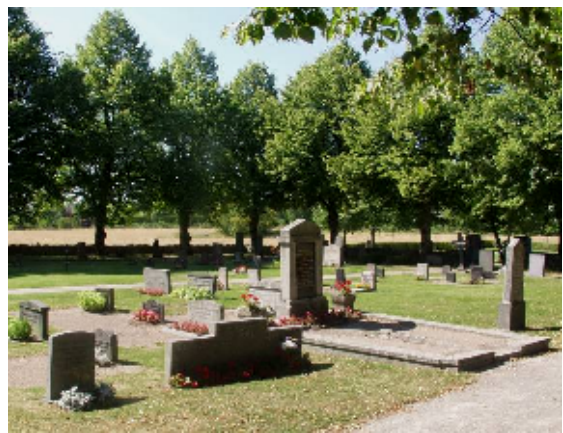
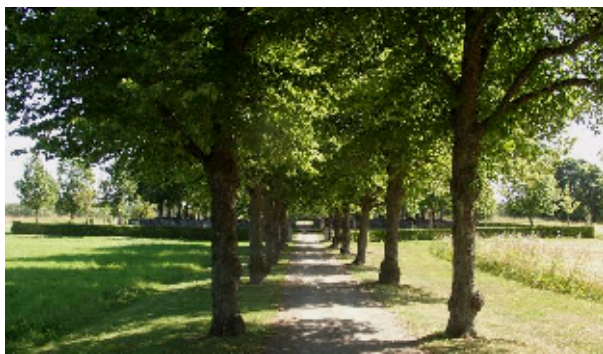
Digitalfoto Svensk Klimatstyrning AB

BESKRIVNING

Kyrkomiljön

Sevalla är historiskt sett en utpräglad skogs- och jordbrukssocken, där de medelstora gårdarna dominerat. Lillåns och Sagåns dalgångar ger landskapet dess karaktär. Där finns den uppodlade marken samlad. I skogsbrynen och i anslutning till skogsbevuxna moränholmar ligger bebyggelsen, mest ensamliggande gårdar. På 1700- och 1800-talen fanns många kvarnar/sågverk utmed de två vattendragen.

Kyrkbyn Sevalla utvecklades under 1900-talet till en liten tätort. Bebyggelsen består av egna hem från 1920- och 30-talen, samt enstaka senare tillkomna villor.

Kyrkoanläggningen

Begravningsplatsen ligger kvar på den medeltida kyrktomten ett hundratal meter öster om kyrkan. Den raka infarten kantas av lindar. Huvudingången har grindstolpar från 1902, med inskriptioner och en kopparrelief som visar den tidigare sockenkyrkan. Bogårdsmuren är låg och jämn, uppbyggd av sprängstenar, med lindar innanför. Gravområdet ligger i helt plan terräng, förbundet av grusade gångar. Åtskilliga gravar med grusbädd är ännu bevarade, däremellan gräsbevuxna ytor. Buskar eller häckar förekommer inte.

Nuvarande kyrktomt ligger på en mindre höjd/moränholme i det annars så flacka landskapet. En enkel park med gräsbevuxna ytor omger kyrkan, samt en inhägnad av gjutjärn uppsatt 1907. På östra sidan växer en granhäck. I öppningarna är murade och putsade grindstolpar från 1924, med svarta plåttäckningar krönta med kulor, samt grindar av svartmålat smidesjärn.

Digitalfoton Rolf Hammarskiöld

Kyrkobyggnaden har en plan och exteriör som väl återspeglar tiden för dess tillkomst, åren 1817-20. Långhuset är rektangulärt med rakslutet kor i öster, vidbyggd rektangulär sakristia på östgaveln och torn i väster. Ingångar finns genom tornet i väster och mitt på sydfasaden.

Murarna är osmyckade, spritputsade med KC-bruk avfärgat i gråbruten nyans. Långhuset har rundbågiga fönsteröppningar i tre axlar. Väst- och sydportalerna kröns av lunettfönster, som även finns i gavelröset

ovanför sakristian i öster. Fönstersnickerierna är gråmålade, med blyinfattade, grönskimrande rutor. Långhuset har ett sadeltak täckt med dubbelfalsad, svartmålad plåt, tornet ett lågt pyramidtak och en glasad lanternin med krönande kors. Sakristian i öster är låg och täcks av valmtak.

Kyrkorummet täcks av ett flackt tunnvalv med trästomme och putsad, vitkalkad yta.

Inredningen går dels i senempire från mitten av 1800-talet, dels i en fri eftertolkning från 1968. Altarringen är sluten, har rundade hörn, gråmålade, förgyllda detaljer, samt i mitten ett genombrutet parti flankerat av räfflade pilastrar. Altarets stomme är murad, men utanpå sitter en yttre beklädnad av snidat, förgyllt trä. På korets vägg är en stor altarpredning, överdimensionerad eftersom

den är en kopia av en

likadan som sitter i den tre gånger så stora Norns kyrka. Inom altarpredningens bågformiga fält sitter Holger Fribergs betydligt modernare målning "Flykten till Egypten". Predikstolen på norrsidan har en korg vars fält indelas av kolonnetter och visar kors, hjärta, ankare mot bladornament. Bakstycket pryds av en strålsol, det låga ljudtaket av en frans. Den slutna bänkinredningen på lackade brädgolv byggdes 1968, med den tidigare som förlaga.

Altarpredningen tillverkades av O L Dahlman 1863. Predikstolen är från kyrkans invigning 1821, försedd med förgyllda bildhuggeriarbeten av Dahlman 1854 – Digitalfoton Svensk Klimatstyrning AB

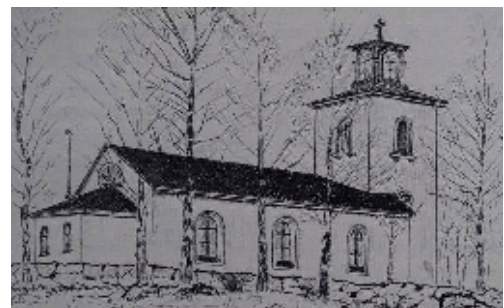
Läktarorgeln från 1854 är den enda som har kvar ett verk av den regionalt verksamme Anders Petter Halldén, organist från Munktorp - digitalfoto Svensk Klimatstyrning AB

Västläktaren byggdes visserligen samtidigt med kyrkan, men dess orgelfasad och barriär tillkom först 1854. Orgelverkets fasad har marmorerade fält och två pilastrar krönta med horn (byggd efter en kopia av en orgelritning för Åsums kyrka i Skåne). Under läktaren på norra sidan finns kapprum och toalett, till höger elcentral, brudkammare och textilförvaring.

Kort historik

Den medeltida kyrkan i Sevala var en salskyrka från 1200-talet, uppförd på lergrund och därför ständigt utsatt för sättningar. Mot slutet av 1700-talet hade den dessutom blivit för liten för den växande befolkningen. Murmästare Eric Sjöström upprättade förslag till en genomgripande upprustning, antaget av Överintendentsämbetet 1802, men det kom inte till utförande. Starka krafter med kyrkoherde Muncktell i spetsen drev 1817 igenom att en helt ny kyrka skulle byggas på en västligare belägen berghäll, vilken erbjöd stabilare grund. För ritningarna svarade den produktive arkitekten Samuel Enander (som bland annat även ritat Karbenings kyrka).

Grunden blev lagd 1817, varpå en del av de yttre murarna uppfördes. Sedan följde två års byggnadsuppehåll, för att grunden skulle sätta sig men också därför att missväxten 1818 fördröjde. I mars 1820 kunde bygget fortsätta, samtidigt som församlingens medeltida kyrka revs för att komma åt stenen från dess murverk. Av det skälet revs även en del av den gamla bogårdsmuren - sprängsten från stenbrott kunde inte levereras i samma takt som bygget fortskred. Den 9/9 1820 var bygget avslutat, varefter målning och inredning vidtog. Kyrkans utseende överensstämde i stora drag med dagens, med skillnaden att tornets lanternin var kopparklädd och långhusets tak spåntäckt.

Då kyrkan avtecknades på 1890-talet omgärdade en bogårdsmur kyrktomten. 1907 ersattes den med dagens järnstaket.

Vid kyrkorummets invigning den 25/3 1821 var inredningen ännu till stor del provisorisk. Sittplatserna utgjordes till en början av lösa bräder från gamla kyrkan, vars dörrar och sidor provisoriskt monterats upp. Som predikstol tjänade en i början enkelt utformad möbel, lokalt tillverkad, endast bara grundmålad. Läktaren i väster hade fått golv inlagda, men bara en tillfällig förbyggnad och lösa säten.

Den första riktiga bänkinredningen var färdigställd 1834 och 1854 försågs predikstolen med bildhuggeriarbeten så att den fick nuvarande utseende. Samma år installerades kyrkans orgelverk av Anders Petter Halld'n, organist och orgelbyggare från Munktorp. 1863 fick det murade altaret inklädnad av bräder och den stora altarprydnaden kom på plats. I fonden fanns då ett törnekors med svepduk.

Lanterninens ursprungliga kopparbeklädnad blev 1866 ersatt med järnplåt. Åren runt sekelskiftet 1900 blev järnplåt även lagd på tornets och långhusets tak, vilka dessförinnan varit spåntäckta.

Kyrkan förnyades tekniskt 1914-15, då centralvärme och elektrisk belysning infördes. Sedan följde en period då kyrkan bara underhölls utan att förändras utseendemässigt, fram till 1968 års förnyelse. Vid dessa arbeten som leddes av arkitekt Per Bohlin blev yttertakets helt omlagt med ny plåt. I vapenhuset lades nya kalkstensgolv med uppvärmning. I kyrkorummet lades brädgolv på nya underlag, sedan de tidigare ruttnat. Ny bänkinredning byggdes, slutna som den föregående, till formen anknyttande till altarpopsats och predikstol. Det halvrunda fönstret ovan altaret igensattes på insidan, samtidigt som altarpopsatsen sänktes. Läktarunderbyggnader tillkom för brudkammare, textilförvaring och WC. Då vatten och avlopp skulle dras in krävdes bergsprängning runt kyrkan. Ett år efter det nyinredda kyrkorummets återinvigning kom konstnär Holger Fribergs altartavla på plats.

Kulturhistorisk karakteristik och bedömning

Sevalla är en av landets många nyklassicistiska kyrkor, vilka tillkom under 1800-talets första hälft. Fasaderna har behållit sitt ursprungliga utseende från 1820, medan takets ursprungliga spåntäckning 1903 blev ersatt med falsad, svartmålad plåt.

Kyrkorummet färdigställdes successivt under första hälften av 1800-talet och har i huvudsak sin karaktär från denna tid. Predikstolen är från kyrkans invigning 1821, kompletterad med bildhuggeriarbeten 1854. Samma år fick orgelläktaren sitt nuvarande utseende och läktarorgeln av A P Halld'n kom på plats. Den slutna bänkinredningen är visserligen tillkommen vid en inre förnyelse 1968, men ligger utseendemässigt nära den ursprungliga.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön:

- Kyrkans yttre är bevarat i tämligen ursprungligt skick. Av särskilt värde från bevarandesynpunkt är dörrar och fönstersnickerier.
- Kyrkorummets altarprydnad, predikstol och dörrsnickerier hör till den ursprungliga 1800-talsgestaltningen, som alltså dominerar.
- Läktarorgeln från 1854 med tillhörande verk är den enda i sin helhet bevarade som byggts av den regionalt verksamme Anders Petter Halld'n, organist från Munktorp.

Källor och litteratur

Otryckta källor

Västerås kyrkliga samfällighets arkiv (VKS):

- Bygghandlingar, fakturor, protokoll 1968-2005

Västerås stifts arkiv (VS):

- Västerås domkapitel E IV a, 73 b, protokoll den 29/5-1821, inventarium den 26/6-1822
- Västerås domkapitel E IV b; 96, inventarium 1834, visitation 1872, ämbetsberättelser 1907 och 1918
- Västerås domkapitel F III a; 36, visitation 6/8 1887
- Västerås domkapitel F III a; 39, visitation 5-6/6 1897
- Västerås domkapitel E IV b: 118, inventarium 13-15/10-1922
- Västerås domkapitel E V a; 4, ämbetsberättelser 1949-54 och 1954-61

Riksarkivet (RA):

- Ritning över nybyggnad av kyrka i Seville, av arkitekt Samuel Enander 1818

Litteratur

Ahlberg, Hakon och Björklund, Staffan: Västmanlands kyrkor i ord och bild - Förlag: Staffan Björklund 2000

Lundblad, Torsten: Seville församling, en kort historik - Seville församling 1969

Sjögren, Josef: Orgelverken i Västerås stift – En historisk översikt 1952, Nordiska museet/Stockholm 1952

Övriga tryckta källor

Seville kyrka värmeisolerad/*Folket* 1968-07-08/

Redaktionella uppgifter

Inventeringsperiod: 2005-08

Fältinventering: Rolf Hammarskiöld, Västerås stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Rolf Hammarskiöld, efter samråd med referensgrupp utsedd av Västerås stift

Rapportsammanställning: Rolf Hammarskiöld, Västerås stift

Sammanställning av viktiga händelser för kyrkan, relaterade till källor

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1796	Äldre kultur-historisk inventering	Den befintliga kyrkan, av medeltida ursprung, befanns vara förfallen och för liten. Förslag till Sevalla kyrkas ombyggnad sammanställdes av "Läns mur- och byggmästare" Eric Sjöström, på begäran av kyrkoherde Macklin.		RA: Ö I Ä huvudarkivet kyrkl F II aaa, volym 16 Lundblad, s 11
1802	Ritning godkänd	Byggmästare Eric Sjöströms förslag till ombyggnad/upprustning fastställdes av Överintendentsämbetet, efter viss bearbetning. Förslaget kom dock ej till förverkligande.	Byggmästare Eric Sjöström	RA: Ö I Ä huvudarkivet kyrkl F II aaa, volym 16
1817-20	Nybyggnad – kyrkan i sin helhet	Med kyrkoherden J F Muncktell som drivande kraft beslutade församlingen 1817 att en helt ny kyrka skulle byggas på en berghäll några hundra meter väster om den dåvarande, låglänta kyrktomten. Grunden blev lagd 1817, varpå en del av de yttre murarna uppfördes. Sedan följde två års byggnadsuppehåll, för att grunden skulle stabiliseras men också därför att missväxten 1818 fördröjde. I mars 1820 kunde bygget återupptas, samtidigt som församlingens medeltida kyrka revs för att få tillgång till stenen från dess murverk. Det anlitate stenbrottet kunde nämligen inte leverera sprängd sten i samma takt som bygget fortskred. Av det skälet måste även en del av den gamla bogårdsmuren rivas. Den 9/9 1820 var bygget avslutat, varefter målning och inredning vidtog.	Arkitekt Samuel Enander Byggmästare Olof Sjöström Snickare Milenius	RA: Ritning VS: E IV a; 73 b, Protokoll den 24/3-1821
1821	Fast inredning – altare, bänkinredning och predikstol	Då kyrkan invigdes den 25 mars 1821 var kyrkorummet ännu inte färdiginrett. Sittplatserna utgjordes till en början av lösa bräder från gamla kyrkan, vars dörrar och sidor provisoriskt monterats upp. Altaret var uppbyggt av tegel från gamla kyrkans altare, omgivet av altarringen från gamla kyrkan, målad pärlgrå med förgyllda lister. Som predikstol tjänade en i början enkelt utformad möbel, lokalt tillverkad, tills vidare grundmålad I västra änden fanns läktare med bjälkar och golv inlagda, en tillfällig förbyggnad och lösa säten.		VS: E IV a; 73 b, inventarium den 26/6-1822
1821		Vid avsyning av den nybyggda kyrkan anmärktes på följande: Nedfallande puts därför att bruket inte fått karbonatisera tillräckligt och spåntaket illa lagt		RA: VS: E IV a, 73 b, protokoll den 29/5-1821
1830	Fast inredning – bänkinredning	Sluten bänkinredning byggdes		ATA: Inventering 1830
1834		Bänkinredningen blev helt färdigställd, men var länge bara grundmålad. Runt kyrktomten byggdes en ringmur. I muröppningarna sattes grindar av trä.		VS: E IV b; 96, Inventarium 1834

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1854	Fast inredning – predikstol, läktare och orgel	Predikstolen utsmyckades med sniderier som förgylldes. Läktaren färdigställdes till nuvarande utseende Orgelverk tillkom, byggt av organist A P Halld'n från Munktorp. Fasaden som byggdes enligt kontrakt med församlingen blev inte godkänd av Överintendentsämbetet och måste därför kompletteras. Orgelhuset marmorades och pryddes med två pilastrar krönta med horn.	Fabrikör O L Dahlman (predikstolen) Orgelbyggare Anders Petter Halld'n	VS: E IV b; 96, visitation 1872 Sjögren, s 326-327
1863	Fast inredning – altarpupsats	Ombyggnad av altaret: Det murade tegelaltaret från 1821 byggdes in och en ny altarprydnad blev uppsatt. Den var en kopia av altarprydnaden i Norns kyrka, tre gånger så stor som Sevala. Samtidigt tillkom nuvarande altarring, med öppet räcke på framsidan och rundade hörn.	Fabrikör O L Dahlman	Lundblad, s 14
1865		Orgelverket reparerades		VS: E IV b; 96, visitation 1872
1866	Vård/underhåll – takomläggning	Lanterninens kopparplåt borttogs och ersattes med järnplåt.		SF: Sockenstämmans protokoll den 23/9 1866
1868		Sakristians och vapenhusets valv och väggar målades	Daniel Andersson	Lundblad, s 14
1880-87	Vård/underhåll – exteriör	Tornets tak lagades Långhusets tak tjärströks Kyrkorummets valv lagades		VS: F III a; 36, visitation 6/8 1887
1890-95	Vård/underhåll – exteriör	Fasaderna lagades och avfärgades i gulvit nyans. Tornets nedre tak, kransen, täcktes med järnplåt		VS: F III a; 39, visitation 5-6/6 1897
1903	Vård/underhåll – takomläggning	Långhustaket dåvarande spåntäckning ersattes med falsad plåt.		Lundblad, s 20 VS: E IV b; 96, ämbetsberättelse 1907
1907	Ändring – kyrkogård	Nya golv lades under bänkarna Den tidigare muren runt kyrkplatsen borttogs. En hägnad av gjutjärn blev istället uppsatt.		VS: E IV b; 96, ämbetsberättelse 24-25/8 1907 Lundblad, s 19
1914-15	Teknisk installation – el, värme	Centralvärme installerades (lågtrycksånga)		VS: E IV b: 96, ämbetsberättelse 1918
1918	Vård/underhåll – interiör	Kyrkorummets tak och väggar ommålades vita/vitmenades Elektriskt ljus infördes		VS: E IV b: 96, ämbetsberättelse 1918
1922	Vård/underhåll – interiör	Altare, predikstol ommålades. Sakristian renoverades och nyräddades. Nya innerdörrar på balansgångjärn sattes in.		VS: E IV b: 118, Inventarium 13-15/10-1922
1924		Kyrktomtens murade grindstolpar kom på plats		Inskription
1938	Vård/underhåll – exteriör	Fasadrenovering: Spritputs slogs på och avfärgades vit (Tidigare var fasadfärgen ”något mellan gult och vitt”) Elektrisk klockringning installerades		ATA 2234/1936 VS: E V a; 4, ämbetsberättelse 1949-54

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1949	Vård/underhåll – interiör	Inre renovering: Väggar och valv kalkavfärgades på nytt.		VS: E V a; 4, ämbetsberättelse 1949-54
1956	Teknisk installation – värme	Nytt värmesystem installerades. Under sakristian placerades en oljedriven värmepanna, med fläktar som förde varmluften ut i kyrkorummet.	Bacho varmluftssystem	VS: E V a; 4, ämbetsberättelse 1954-61
1968	Vård/underhåll – takomläggning, interiör Ändring – ombyggnad, golv Fast inredning – bänkinredning Tekniska installationer – el, värme, vatten	Yttre och inre renovering: Yttertaget fick ny täckning av galvaniserad plåt Fönstren lagades och tätades Det halvrunda fönstret över koret sattes igen, men behölls på utsidan som blindfönster Sakristians skorsten revs. Sakristians innertak sänktes. Vapenhuset fick kalkstensgolv med värmeslingor I kyrkorummet lades nya brädgolv, på nya underlag. Marken under avjämnades och belades med 0,15 mm plastfolie. Ruttna bottenbjälkar (många) blev utbytta Nästan samtliga bärlinor ersattes med gjuten betong. Kyrkorummets valv renoverades: färgen blåstrades bort, putsen lagades och vattrevs, avfärgning skedde. Valvet isolerades. Ny sluten bänkinredning byggdes, till formen anknytande till den tidigare, liksom altarpuppsatsen och predikstolen. Antalet bänkplatser minskades från 330 till 110. Orgelfasaden ommålades och fick ny förgyllning Altarprydnaden gjordes lägre Altare och predikstol ommålades i annan färg. Elsystemet förnyades helt, nya lampor installerades Elektrisk uppvärmning infördes Vatten och avlopp drogs in, vilket krävde sprängning av berg i marken runt kyrkan Läktarunderbyggnader gjordes för brudkammare och textilförvaring. Kyrkan återinvigdes den 22/12 1968	Arkitekt Per Bohlin Byggmästare Einar Falk Mobergs elektriska AB Konservator Hugo Löfgren	ATA dnr 689/64, 6729/64 VKS: Förslag till restaurering 1964-09 & 1965-10 Fakturor 1968, Sammanställning 1969
1969	Fast inredning – altartavla	Ny altartavla blev uppsatt	Holger Friberg, Västerås	Ahlberg, s 222
1980	Vård/underhåll-tak	Kyrkans plåttäckta tak lagades och ommålades		VKS: Faktura
1986	Vård/underhåll – tak	Plåttaket rostskyddades. Nytt plåttak lades på sakristians utbyggnad.		VKS: Beställning
1994	Vård/underhåll	Kyrkans fönster renoverades	Hantverkar´n måleri AB	VKS: Faktura
1997	Vård/underhåll - tak	Långhusets och tornets plåttäckning lagades och ommålades svarta. Tornfönstren renoverades	Västerås byggplåt AB	VKS: Faktura 1997-09-24
1998	Teknisk installation - värme	Kyrkans inomhusklimat började regleras genom införande av intermittent uppvärmning		VKS
2006	Vård/underhåll - tak	Långhusets tak blev omlagt med plåt som lades dubbelfalsad. Ingångsdörrarna renoverades.	Rörman plåt & vent AB	VKS
2006-2007		Vård- och underhållsplan upprättades för Sevalla kyrka	Svensk Klimatstyrning	VKS